

УДК 796.662.4: 355.237.3

**ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ
ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ ПРОВІДНИХ ІНОЗЕМНИХ АРМІЙ****Анатолій МАГЛЬОВАНІЙ¹, Андрій ПЕТРУК², Орест ЛЕСЬКО³, Ніна КОЖУХ⁴**¹Львівський національний медичний університет імені Д. Галицького, м. Львів, Україна,²Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів, Україна³Львівська національна академія мистецтв, м. Львів, Україна,⁴Національний університет фізичного виховання і спорту України, м. Київ, Україна,

e-mail: orest_lesko@ukr.net

Анотація. У статті подано результати вивчення та узагальнення досвіду підготовки фахівців з фізичної культури і спорту в збройних силах провідних країн світу (США, Англії, Німеччини). Установлено, що закордонна військово-фізкультурна освіта надається відповідно до особливостей організації структури і сформованих традицій у певній країні.

Проведено порівняльний аналіз організації підготовки фахівців з фізичної культури і спорту для частин і вишів провідних армій світу.

Ключові слова: збройні сили, фізична культура і спорт, фізична підготовка, військово-фізкультурна освіта.

**ФИЗИЧЕСКАЯ ПОДГОТОВКА
В СИСТЕМЕ ФОРМИРОВАНИЯ
ВОЕННЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ
ВЕДУЩИХ ИНОСТРАННЫХ АРМИЙ****Анатолій МАГЛЬОВАНІЙ¹,
Андрій ПЕТРУК², Орест ЛЕСЬКО³,
Ніна КОЖУХ⁴**¹Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, г. Львів, Україна, ²Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, г. Львів, Україна, ³Львівська національна академія мистецтв, г. Львів, Україна, ⁴Національний університет фізичного виховання і спорту України, г. Київ, Україна, e-mail: orest_lesko@ukr.net

Аннотация. В статье раскрыты результаты изучения и обобщения опыта подготовки специалистов по физической культуре и спорту в вооруженных силах ведущих стран мира (США, Англии, Германии). Установлено, что зарубежное военно-физкультурное образование осуществляется в соответствии с особенностями организации структуры и сложившихся традиций в определенной стране.

Проведен сравнительный анализ организации подготовки специалистов по физической культуре и спорту для военных частей и вузов ведущих армий мира.

Ключевые слова: вооруженные силы, физическая культура и спорт, физическая подготовка, военно-физкультурное образование.

**PHYSICAL TRAINING
IN THE FORMATION OF THE LEADING
MILITARY EXPERTS OF THE ARMED
FORCES OF FOREIGN COUNTRIES****Anatoly MAGLYOVANY¹, Andriy PETRUK²,
Orest LESKO³, Nina KOZHUKH⁴**¹Danylo Galytsky Lviv National Medical University, Lviv, Ukraine, ²Hetman Petro Sahaidachny National Army Academy, Lviv, Ukraine, ³Lviv National Academy of Arts, Lviv, Ukraine, ⁴National University of Physical Education and Sport of Ukraine, Kyiv, Ukraine, e-mail: orest_lesko@ukr.net

Abstract. The article describes the results of the study and generalization of experience in the armed forces of the leading countries of the world (USA, England, Germany) for the training of specialists in physical culture and sports. It was established that in accordance with the characteristics of the organization structure and established traditions of foreign military physical education is carried out in a particular country. A comparative analysis of training specialists in physical culture and sports for parts and leading universities of the armed forces of the world.

Keywords: armed forces, physical culture and sports, physical training, military physical education.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні як ніколи постало питання удосконалення системи військово-фізкультурної освіти. Проблема виникла у зв'язку з недалекоглядним баченням керівників системи фізичної підготовки Збройних сил України (ЗСУ). Упродовж двох десятиліть під впливом трансформування ЗСУ в цілому питання військово-фізкультурної освіти відходило на другорядний план і йому

не приділяли достатньо уваги. ЗСУ на початку свого розвитку прийняли за основу радянську модель військово-фізкультурної освіти, яка передбачала підготовку спеціалістів у цій сфері тільки для військових частин (полк, дивізія, вид збройних сил), а для військових підрозділів (взводу, роти, батальйону) не здійснювали. Військово-фізкультурне навчання в цих підрозділах упроваджували сержанти, командири взводів, рот, які отримували практичні та теоретико-методичні основи фізичної підготовки у військових навчальних закладах. Водночас згадана система, як свідчить практика останніх років, працювала ефективно лише в тому разі, коли до регламенту військовослужбовців були введені різні форми фізичної підготовки (ранкова гімнастика, навчальні заняття, спортивно-масова робота, фізичне тренування в процесі навчально-бойової діяльності, тренажі, індивідуальне фізичне тренування) та виділено на названі форми фізичної підготовки 14–16 год на тиждень (а на сьогодні практично виходить 3–4 год на тиждень). З переходом ЗСУ на контрактну службу фізичній підготовці за регламентом передбачено не більше ніж 3–4 год на тиждень. Для військових, які відбувають службу за контрактом, такі форми фізичної підготовки, як ранкова гімнастика, спортивно-масова робота, тренажі, індивідуальне фізичне тренування не були введені до регламенту, а переведені в самостійну роботу. Через це виникла проблема, що військовослужбовці служби за контрактом повинні самостійно у свій особистий час займатися фізичною підготовкою для підтримання індивідуальної бойової готовності. Без військово-спортивної освіти військовослужбовці не досягають необхідних результатів, а в окремих випадках такі самостійні заняття з фізичної підготовки призводять до отримання нелогічних травм та погіршення стану здоров'я. Тому, на нашу думку, потрібно залучати інструкторів з фізичної підготовки для проведення військово-фізкультурних занять з військовослужбовцями. Для проведення занять з військово-прикладного плавання, рукопашного бою, прискореного пересування, лижної підготовки, подолання перешкод та гірської підготовки тощо потрібно підготувати інструкторів з названих розділів фізичної підготовки. У зв'язку з відпрацюванням нової Концепції розвитку фізичної підготовки у Збройних силах України досить важливим і актуальним, на наш погляд, є створити сприятливі умови для підготовки фахівця належного освітнього рівня, тобто інструктора з фізичної підготовки, та запропонувати цю посаду в структуру ЗСУ на загальнодержавному рівні.

Питання військово-фізкультурної освіти висвітлювали такі науковці: В. М. Афонін, О. М. Лойко, О. М. Ольховий, С. В. Романчук, Ю. С. Фіногенов [5] та ін. Особливо аргументовано розкрили значення військово-фізкультурної освіти В. М. Афонін та ін. [6]. Учений О. М. Лойко досліджував створення та шляхи удосконалення системи фізичної підготовки ЗС Північноатлантичного альянсу упродовж останніх 50-ти років [3]. Історію підготовки військово-педагогічних кадрів фізичного виховання для ЗС розглядали В. М. Афонін, О. М. Лойко [1]. Етапи формування спеціалістів з фізичної підготовки для армії досліджували А. С. Демків, О. М. Лойко [2]. Науково-теоретичним обґрунтуванням основ багаторівневої військово-фізкультурної освіти військовослужбовців займався В. Г. Федоров [8]. Учений Ю. С. Фіногенов проаналізував специфіку та рівень освітньої кваліфікації спеціалістів з фізичної підготовки у збройних силах, військових формуваннях та правоохоронних органах [7]. Шлях формування європейських систем керівників фізичної підготовки для військ розглянув О. М. Ольховий [4].

Метою нашого дослідження є провести порівняльний аналіз і узагальнення досвіду підготовки фахівців військово-фізкультурного профілю у збройних силах провідних іноземних держав для вдосконалення структури підготовки фахівців-інструкторів з фізичної культури і спорту ЗСУ та введення цих посад до штатного розпису військових частин тощо.

Результати дослідження та їх обговорення. Кадри початкової і середньої ланки із фізичної культури та спорту в США кожен вид збройних сил готує на відповідних курсах при навчальних центрах і навчаючись за контрактом у цивільних університетах. На посади організаторів (координаторів) з фізичної підготовки у великих штабах призначають випускників військових академій. Під час навчання в академіях Збройних сил США, кожен офіцер

повинен бути підготовлений в організаційно-методичному відношенні, спроможний планувати і проводити фізичну підготовку в підрозділах і частинах. Підготовка фахівців з фізичної культури і спорту також здійснюється в цивільних вишах з подальшою перепідготовкою впродовж одного року на базі академії Вест-Пойнт або в інших академіях за видами збройних сил. Призначення випускників – організація спортивної роботи у військових частинах і вишах. Крім того, для збройних сил різних видів здійснюється підготовка інструкторів зі спорту для роботи безпосередньо з особовим складом у ланці «рота-батальйон». На сьогодні планується створити об'єднаний навчальний центр (академію) для підготовки фахівців з фізичної підготовки і спорту різного рівня для всіх видів збройних сил і родів військ, аналогічний до Військового інституту фізичної культури Міністерства оборони Російської Федерації.

Основною базою навчання фахівців з фізичної підготовки у Збройних силах Німеччини є спортивна школа бундесверу – Академія CISM, яка знаходиться в місті Зонткофен (заснована 1957 року). Починаючи з 1970 р. у Варендорфі працює її філія. Основним завданням спортивної школи є підготовка кадрів військових фахівців з фізичної підготовки і спорту. Випускники школи отримують кваліфікацію спортивного керівника або тренера. Крім того, у ній підвищують кваліфікацію спортивні керівники, розробляють документи та методичні посібники з різних питань фізичної підготовки, підтримують контакти з національними та міжнародними спортивними організаціями, навчають спортсменів високого класу серед військовослужбовців, навчають офіцерів-фахівців з Бельгії, Болівії, Англії, Франції, Туреччини і Південної Кореї. Начальник школи здійснює керівництво через штаб і три відділи: навчально-спортивний, адміністративний і відділ спортивної медицини. Викладацький склад – здебільшого цивільні фахівці. Навчальний план школи містить 22 програми. Основні: програма підготовки спортивних керівників (20 навчальних днів); програма підвищення кваліфікації спортивних керівників (10 навчальних днів); програма підготовки тренерів з легкої атлетики, плавання, футболу, волейболу, гандболу та гімнастики (13 днів); програма підготовки тренерів з дзюдо (18 днів); програма підготовки тренерів з альпінізму і гірськолижного спорту (19 днів); програма ознайомлення командного складу бундесверу з теоретичними основами і практикою фізичної підготовки військ (5 днів) та ін. Упродовж року в спортивній школі бундесверу отримують підготовку близько трьох тисяч фахівців різного рівня, які проходять курси теоретичної, методичної та практичної підготовки, що дає їм право проводити заняття з фізичної підготовки та спортивного тренування. Таким чином, у бундесвері відсутність штатних фахівців компенсується масовою підготовкою позаштатних.

У британській армії навчання фахівців фізичної підготовки здійснюється централізовано, у військовій школі, підпорядкованій головному інспектору «королівського корпусу фізичної підготовки» (Royal Physical Fitness Corps) та відбувається кількома етапами. Першою сходинкою є курси помічників інструкторів фізичної підготовки тривалістю 9 тижнів у Алдершотській школі. Програма курсів містить основи анатомії та фізіології, а також організації фізичної підготовки. З практичних дисциплін передбачені легка атлетика, плавання, футбол, баскетбол і бокс. Кращих випускників зараховують на три місячні курси підвищеної підготовки, де додатково вивчають гімнастику, дзюдо і проходять двотижневий «курс пригод» у навчальному центрі «Рипон». Сержанти, які успішно закінчили курси й позитивно атестовані у своїх частинах, отримують право продовжити підготовку. Другий ступінь навчання поділяється на два періоди тривалістю по 3 місяці. Протягом першого періоду навчання поглиблюють знання з анатомії, фізіології та методики тренування з практичних дисциплін. Другий період присвячений стажуванню сержанта як інструктора з фізичної підготовки військової частини чи установи. У ході стажування особливу увагу приділяють організаційним питанням та матеріальному забезпеченню фізичної підготовки. У цей самий період стажист повинен провести 90 практичних і інструкторських занять. Таким чином, попередня підготовка для зарахування в «корпус фізичної підготовки» займає від 1 до 2,5 років навчання та стажування. Уже в складі корпусу фахівець може отримати вищу кваліфікацію і стати кадровим офіцером. У Збройних силах Англії значну роль відіграють

фахівці «корпусу фізичної підготовки». Вони здійснюють проведення фізичної підготовки не тільки у військах, а також в інших організаціях та заходах: спортивних клубах, госпіталах, санаторіях, школах і коледжах та на міжнародних військово-спортивних змаганнях.

Висновок. Проведений аналіз свідчить, що одним із характерних аспектів в організації підготовки фахівців з фізичної культури і спорту провідних армій країн світу є реалізована спроба тісного взаємозв'язку у вирішенні завдань фізичної підготовки та масового спорту. При цьому в основі організації фізичної підготовки є мотиви повинності (заходи примушення), а в основі масового спорту – процесуальні та результативні мотиви (інтерес до заняття конкретним видом спорту та бажання домогтися конкретного, якомога вищого результату). Іншим важливим аспектом є обов'язковість участі військовослужбовців у змаганнях і тренувальному процесі. Для його реалізації у військах і вищих організовано відділи або кафедри спорту для фахівців з вищою і середньою військово-фізкультурною освітою.

Посиленню мотивації до підвищення рівня фізичної підготовленості сприяє жорстка система військово-професійного навчання і великий відсів претендентів на військову службу, що становить 20–35%. При цьому відсоток “відсіву” за низьким рівнем фізичної підготовленості, особливо на першому етапі навчання, досягає 75%. Важливе значення під час організації та підготовки фахівців з фізичної підготовки і спорту для частин і вишів провідних армій світу має дуже високий рівень матеріально-технічного забезпечення місць для занять фізкультурно-спортивною діяльністю. Як правило, усі військові частини та військові виші провідних армій країн світу розташовані поза великими містами, мають дуже велику територію, прекрасно обладнану різноманітними спортивними спорудами.

Отож порівняльний аналіз організації підготовки фахівців з фізичної культури і спорту для частин і вишів провідних армій світу та Збройних сил України свідчить про відсутність більш ефективної за сучасну систему підвищення кваліфікації та перепідготовки фахівців фізичної культури і спорту військових частин на базі військових вишів; недостатні можливості науково-методичного обґрунтування керівних і методичних документів, що регламентують систему фізичної підготовки і спорту у військах і вищих України; можливості зростання науково-педагогічного потенціалу фахівців у ад'юнктурі та докторантурі, а також отримання ними високих вчених ступенів і наукових звань; відсутність стажування курсантів, спеціалістів фізичної підготовки і спорту на посадах, пов'язаних зі спортивною та тренувальною діяльністю.

В умовах реформування вищої військово-фізкультурної освіти такий досвід підготовки фахівців з фізичної культури і спорту провідних країн світу сприятиме подальшому вдосконаленню системи навчання і виховання нового покоління фахівців з фізичної підготовки і спорту для Збройних сил України.

Напрямок подальших досліджень вбачаємо в обґрунтуванні та розробленні програм фізичної підготовки військовослужбовців.

Список літератури

1. *Афонін В. М.* Історія підготовки військово-педагогічних кадрів фізичного виховання для збройних сил / Афонін В. М., Лойко О. М. // Сухопутні війська Збройних Сил України: історія, сучасність, розвиток (до 20-річчя Збройних Сил України) : матеріали доп. наук.-практ. конф. 24 листопада 2011 р. м. Львів. – Львів : АСВ, 2012. – С. 153–156.
2. *Демків А. С.* Етапи формування спеціалістів з фізичної підготовки для армії / Демків А. С., Лойко О. М. // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання спорту і здоров'я людини. – Львів, 2012. – Вип. 16, т. 4. – С. 28–34.
3. *Лойко О. М.* Використання досвіду Збройних сил Північноатлантичного альянсу в удосконаленні системи фізичної підготовки в Збройних силах України / Лойко О. М. // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. – Львів, 2006. – Вип. 10, т. 1. – С. 360–365.

4. *Ольховий О. М.* Історичний шлях формування європейських систем підготовки керівників фізичної підготовки для військ // Фізична підготовка особового складу збройних сил, інших військових формувань та правоохоронних органів України: досвід сучасність, проблеми та перспективи розвитку : матеріали міжвідом. наук.-метод. конф. – Київ, 2014. – С. 161–173.

5. *Романчук С. В.* Теоретико-методологічні засади фізичної підготовки курсантів військових навчальних закладів Сухопутних військ Збройних сил України : дис. ... д-ра наук з фіз. виховання і спорту / С. В. Романчук. – Львів : ЛДУФК, 2013. – 540 с.

6. Теорія та організація фізичної підготовки військ : підручник / [Анохін Є. Д., Афонін В. М., Власюк С. І. та ін.] ; за ред. Ю. О. Резникова, В. М. Афоніна. – Львів : ЛВІ, 2002. – 316 с.

7. *Фіногенов Ю. С.* Проблемні питання кадрового забезпечення спеціальної фізичної підготовки силових структур України / Фіногенов Ю. С. // Фізична підготовка особового складу збройних сил, інших військових формувань та правоохоронних органів України: досвід сучасність, проблеми та перспективи розвитку: матеріали міжвідомчої наук.-метод. конф. Київ, 2014. – С. 209–220.

8. *Федоров В. Г.* Научно-теоретические основы многоуровневого военно-физкультурного образования: автор. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Федоров В. Г. – Санкт-Петербург, 1998. – 39 с.

Стаття надійшла до редколегії 7.10.2015

Прийнята до друку 13.10.2015

Підписана до друку 30.10.2015